

בעזהש"ת

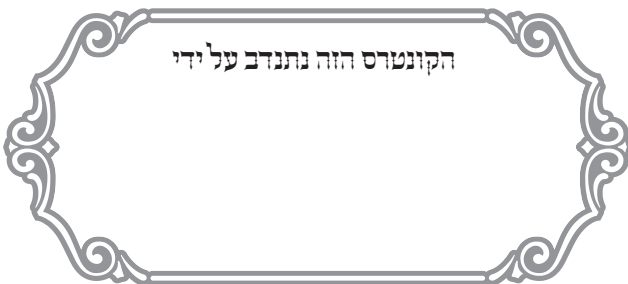
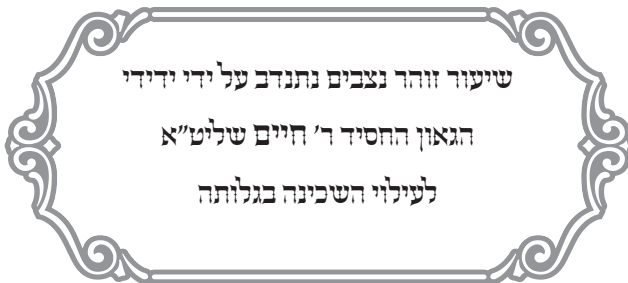
והמשכילים יזחרו קוהר הרקיע

גליון שבועי

והמשכילים יזחרו

שיעורים בספר הזוהר
— על התורה והמועדים —
ע"י הרב יצחק לאווי שליט"א

סבא דתצוה מאמר ב
עם שיעור
יוצא לאור לשכת פרשת נצמים תשפ"ב

לשמיעת וצפיה בשיעורים, וכן לשאר שיעורים וכתבים, ולהרשמה לקבלת ערכונים
שבועיים באימייל

yitzchoklowy.com

ה	תקעו בחודש שופר
ה	פרק א: התעוררות הס"א על ידי התעוררות הדין בכל העולמות
ז	פרק ב: השביעי העליון מחדש את העולם
ח	פרק ג: הסטרא אחרא מתעוררת לעשות דין הרשעים
ט	פרק ד: השופר מעורר רחמים למעלה
י	פרק ה: בהתעוררות התחתון מתעורר העליון
יב	פרק ו: קול השופר צובע את האבן בגוונים עליונים
יג	פרק ז: ביום הכיפורים מאיר האבן מלמעלה
יד	שיעורים
יד	סוד המדבר לעומת הנהרות והימים
יח	ביאור מעשי המרגלים 'היש בה עץ' - 'סר צילים'.
יט	פלאי טעמי השהייה במדבר והחזרה לעיר
כ	פנימיות קודם לחיצוניות
כא	המקום והזמן

תקעו בחודש שופר

וזהר פרשת תצוה חלק ב' דף קפד, א – קפד, ב.

אור יקר תצוה סימן ג, עמ' קנח – קסא.

הסולם תצוה מאמר תקעו בחודש שופר, אות פ"ח – אות צ"ו.

זו ה'פתיחה' השניה של הסבא, בפתיחת הראשונה עסק בסוד שהייתו במדבר וחזרתו. וזו השניה הוא פתיחה לכל סודות ראש השנה ויום הכיפורים, ונמשך עד הפתיחה השלישית בפסוק החדש הזה לכם שפתח בו לבאר סוד חג הסוכות. בתוך פתיחה זו נתבארו כמה עניינים שפתח בהם תא חזי' (תא חזי' שהוא שער, תא חזי' מההוא רזא דקרנא), ופסוקים שפתח בהם 'כתיב' (כתיב ונתן אהרן על שני השעירים, כתיב ובעשור לחודש השביעי) וכן עוד עניינים שניכר שעומדים בעצמם לפרש ענין נפרד לפי המשך הדרוש ואין בהם סימן פתיחה מפורש. לכן מבחינה עצמית כל זה הוא דרוש אחד עד שמסיים כל ענייני יום הכיפורים, ואני חילקתי למאמרים ולפרקים לתת ריווח להתבונן.

לשונות הסבא בכל דרושים אלו תמציתיים מאד, נאמרים כמעט ברמיזה כראוי לאומרים ולאוזן שומעם (וכדלהלן שהחזיר פניו לרשב"י כי הכיר בו שמבין וירצה לשאול ואמר זכאה מאן דמליל על אודנין דשמעין), ויש צורך לפענח את דבריו יותר מרוב מקומות הוזהר, על ידי הכרת המקורות במקרא ובמדרשים ועל ידי הבאה מן הוזהר במקומות אחרים.

דרכו בדרושים אלה לבאר ענין מצידו הכללי, ושוב הוא חוזר ומפרש אותו ענין מצד ערכי הכינויים של הסוד, ונותן מעט יותר עמוק לדברים, ומפרט אותם ביותר פרטיות. ובדרך זה נוכל לעקוב אחר מהלך דבריו.

פרק א: התעוררות הס"א על ידי התעוררות הדין בכל העולמות

פתח הסבא לפרש על סדר מועדי החדש השביעי בפסוק תקעו בחודש שופר, שהוא פתיחה לכל החודש (וכפי שפתח להלן בפסוק החדש הזה לכם) ובמיוחד לשופר של ראש השנה. הוא מתחיל לפרש את חלקו השני של הפסוק 'בכסה ליום חגנו', ורק אח"כ (בפרק ד') יחזור לפרש את חלקו הראשון של הפסוק 'תקעו בחודש שופר', שבו מבאר כיצד השופר הוא עצה נגד הבעיה של התעוררות הסמרא אחרא והדין הנרמז ביכסה ליום חגנו'.

אחר שהוכן המקום בפנישת החכמים, וכביאור סוד ביאת הסבא מן המדבר, שבו שהה לעסוק בתורה ולהכניע את הנחש, וחזר לפי שעכשיו הוא זמן שליטת הנחש לתבוע דין, מוכנים אנחנו לשמוע את סוד הנחש הזה, וכמה שסיים 'השתא מטא זמנא דהוא חוויא', הוא שפתח 'השתא איהו זמנא לאתערא דינא..ס"א אתתקף בהדיה'.

בפרק זה מחדש הסבא כי התחזקות והתעוררות הסמ"א לא מצד עצמו הוא בא, אלא לכל זה יש סיבה אחרת, כי לא ישירות ומעצמו מתעורר הס"א. אלא באופן בלתי ישיר ולמעט אחר. וכאילו שאל, אחר שהזכרתי שבראש השנה הוא זמן תביעת הנחש, יש לשאול למה וכיצד הוא מתעורר הנחש ביום זה. ועונה לפי שהוא זמן התעוררות הדין, ובכל פעם שמתעורר הדין מתעורר עמו סמרא אחרא, ואז הסמרא אחרא מכסה את הירח בסוד שהחודש מתכסה בו, והיא מתמלאת בדין ונעשה הדין בכל העולמות.

א.

בראש השנה הוא זמן התעוררות דין העליון החזק.

פתח ואמר (תהלים פא, ד) **תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו** (פסוק זה נדרש במסכת ראש השנה ל"ד, א על תקיעת שופר, ואמרו איזהו חג שהחודש מתכסה בו זה ראש השנה, ובמסכת ביצה טו, א וראש השנה ז, ב דרשו דין ראש השנה מהמשך הפסוק כי חק לישראל הוא וגו').

השתא איהו זמנא לאתערא דינא עלאה תקיפא.

ב.

כאשר הדין מתעורר מתחזק סטרא אחרא עמו.

וכד איהו אתער, סטרא אחרא אתתקף בהדיה (כמ"ש איוב א, ו: ויבא גם השמן בתוכם).

ג.

כאשר הס"א מתחזק הוא מכסה את הירח ואינה מאירה ומתמלאה מצד הדין.

וכיון דאיהו אתתקף, סליק וחפיא לסיהרא דלא נהיר נהורא (כמ"ש שהחודש מתכסה בו), **ואתמליא מסטרא דדינא.**

ד.

ואז כל העולמות עליונים ותחתונים הם בדין

כדין כל עלמא איהו בדינא, עלאין ותתאין.

ה.

והכרוז מכריז בכל הרקיעים להתקין כסא לאדון הכל הרוצה לשפוט.

וכרוזא אכריו בכלהו רקיעין:

"אתקיננו כורסיא (דרש בכסה בכסא, אע"פ דכתיב בה"א, ע"י מנחת שי שם. ואמרו המפרשים שהמובן אחר הוא כאילו היה כתוב באלף ע"י אב"ע) **דדינא למאריה דכלא** (הא"ס), דאיהו בעי למידן".

פרק ב: השביעי העליון מחדש את העולם

א.

הדין מתעורר ביום זה לפי שהכל תלוי בשביעי

ורזא הכא (מכאן מפרש את הכללים שמסר בפרק הקודם) ואתנהיר לן במדברא (זה הסוד הוא הארת המדבר, ויש לדעת למה), אמאי אתער דינא עלאה ביומא דא?

ב.

אלא: כל רזין, וכל קדושין יקרין, כלהו תליין בשביעאה (ראה ויקרא רבה כט, יא, והוא מפסיקתא דרב כהנא כ"ג, בחודש השביעי עיי"ש: "כל השביעין חביבין לעולם ... בחדשים שביעי חביב שנאמר (ויקרא כג) בחדש השביעי באחד להדש". והסבא דורש דבר זה לפי השביעי העליון).

ג.

השביעי העליון הוא עולם הבא שממנה כל ההארות

וההוא שביעאה עלאה, עלמא עלאה דאקרי עלמא דאתי, מניה נהרין כל בוסנין, וכל קדושין, וכל ברכאן.

ד.

בבוא זמן חידוש הברכות משגיח בתיקון העולם וכל התיקונים עולים למעלה לראות אם שרים אם לאו.

וכד ממא זמנא לחדתותי ברכאן, וקדושין לאנהרא, בעא לאשגחא תקונא דעלמין כלהו.

ה.

וכל אינון תקונין לאתקיימא, כלא סלקין מגו תתאי.

אי אינון כשראן, ואי לא כשראן.

פרק ג: הסטרא אחרא מתעוררת לעשות דין הרשעים

א.

הלבנה נחשכת עד שיופרדו הרשעים מן הצדיקים

כדין קיימא דלא נהיר עד דיתפרשן חייבין מגו זכאין (כמאמר רבי כרוספדאי אמר ר' יוחנן ראש השנה טו, ב שדין ראש השנה מפריד בין צדיקים בינונים ורשעים).

ב.

מן הדין מתעורר הסט"א שינתנו לה הרשעים.

כדין אתער דינא, ומההוא דינא אתתקף סטרא אחרא, ואשתכח מקטרגא, בגין דינתנון ליה אינון חייביא, בגין דעליה כתיב (איוב כח, ג) ולכל תכלית הוא חוקר (כמבואר בפרשת נח סב, ב: "מאי ולכל תכלית בזמנא דדינא שריא על עלמא לשיצאה אבן אופל וצלמות, קץ שם לחשך דא מלאך המות דא נחש קץ כל בשר קץ שם לחשך דהא מסטרא דהתוכא דדהבא קאתי, ולכל תכלית בזמנא דדינא שריא על עלמא הוא חוקר למהוי קטיוגריא לעלמא לאחשכא אפיהון דברייתא וכו"). לפי סדר הרמ"ק באור יקר סימן ח' שם מפורש מתוך הענין שקין כל בשר זה הוא המתעורר בדין ראש השנה לכסות הירח, כמפורש במאמר השמטות הזוהר סימן י' וזוהר חדש נח כו, א ששילב שם. והוא הוא המקטרג שהתעורר במבול ולא ניתנה לו עצה, כדלהלן מאמר יהי שם ה' מברך פר' ב'. וכן ציטט רבי חייא בפרשת מקץ קצג, א: "האי קרא אתמר, קץ שם לחשך דא איהו קץ דשמאלא דאיהו שאט בעלמא ושאט לעילא וקיימא קמי קודשא בריך הוא ואסמי

וקטריג על עלמא והא אתמר, ולכל תכלית הוא חוקר דהא כל עובדוי לאו אינון למב אלא לשיצאה תדיר ולמעבד כליה בעלמא". וכן ויגש רי, ב. בא לג, א – לג, ב), וחפיא לסיהרא.

ג.

אין רצון הקב"ה להאביד מעשה ידיו ולפיכך מתכסה בראש השנה.

אמאי? בגין דלית תיאובתא דקב"ה לאובדא לעובדי ידוי (כמ"ש יהזקאל יח, כג: החפץ אחפץ מות רשע נאם אדני יהוה הלווא בשובו מדרכיו וחיה", ומצוטט בתפילת נעילה מפסוקים אלו "כי לא תחפוץ בהשחתת עולם". ובמסכת מגילה י, ב: "שאיין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב (שמות יד, כ) ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה". וכעין זה אמרינן לגבי ראש השנה עצמה במסכת ראש השנה לב, ב: "אמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים, אמר להן, אפשר מלך יושב על כסא הרין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה לפני". הרי כי העלמת אור ראש השנה הוא לפי שאין הקב"ה חפץ בענישת הרשעים. הקשר ז'אמאי זה אינו ברור ונראה שזהו גם מעם שהסמרא אחרא מתעוררת, לפי שאין הקב"ה בעצמו מעניש אלא מוסר את הרשעים ליד הסמ"א המענישה בסוד לכל תכלית וגוי כדלעיל מיניה. וגם המעם שמסר הקב"ה העצה של תקיעת שופר לשבר דין הסמ"א כדלהלן).

פרק ד: השופר מעורר רחמים למעלה

ז.

כח הסמ"א חזק אם לא העצה שנתן הקב"ה לתקוע בשופר וההוא סמרא אחרא קיימא קליפא תקיפא דלא יכיל לאתברא (הסמ"א נקליפת אגוז שצריך לשוברא להגיע אל האבן הטוב שבתוכה).

בר בההוא עימא (המצוות כעצות להינצל מן הסמרא אחרא, וכדכתיב אשרי העם יודעי תרועה שיש להם העצה להינצל מן הרין על ידי השופר) דיהב קודשא בריך הוא לישראל, דכתיב תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו, בגין לתברא ההוא כסא (כאן דרש בכסה בכסא, כסא דין שהוכן למשפט. ע"י מנחת שי על הפסוק. או לשון כיסוי שכיסה הירח.

צ"ע (= דאתחפא סיהרא ולא נהיר.

ג.

הקול היוצא מן השופר עולה עד המכסה את הלבנה והוא מתערבב בראותו התעוררות הרחמים.

וכך מתערי ישראל לתתא שופר, ההוא קלא דנפיק משופר במש באוירא, ובקע רקיעין (כלשון 'בוקע חילוני רקיע'), עד דסלקא לגבי ההוא טנרא תקיפא דחפיא לסיהרא.

אשגח ואשכח אתערותא דרחמי דסליק וקיימא לעילא, אתערבב (לשון הגמרא ראש השנה מז, א – טז, ב: לערבב את השמן, איערבב שמן).

כדין ההוא קלא קיימא ואעבר דינא.

ג.

כיון שנתעוררו רחמים למטה נתעורר שופר עליון ומוציא קול שהוא רחמים.

וכיון דלתתא אתערו רחמי, הכי נמי לעילא אתער שופר אחרא עלאה, ואפיק קלא דאיהו רחמי, ואערעו קלא בקלא רחמי ברחמי.

באתערותא דלתתא אתער הכי נמי לעילא.

פרק ה: בהתעוררות התחתון מתעורר העליון

א.

כיצד מעורר קול התחתון את העליון?

ואי תימא: היאך יכיל קלא דלתתא, או אתערותא דלתתא, לאתערא הכי נמי? (סוד באתערותא דלתתא אתער לעילא מבואר בוזהר בכמה מקומות בכמה אופנים, ויסודרו אי"ה. וכאן מחדש הסבא לפרש סוד זה בעולם העליון עצמו 'כאמה כבתה', כפי התעוררות השכינה כך הוא התעוררות הבינה, ועל זה הפליאה כאן דלכאורה הבינה משפיעה למלכות וכיצד יהיה

והמשכילים יזהירו

הסדר להיפך שהסרת הכיסוי מן הלבנה תעורר את השופר הגדול מלמעלה להוליד את הרחמים (ז"א) שמעל המלכות).

ב.

עולם העליון עומד נגד התחנות הנקרא אבן טוב ונותן לה כפי האופן שהיא קיימת.

תא חזי: עלמא תתאה קיימא לקבלא תדיר, והוא אקרי אבן טבא (השכינה נקראת אבן טוב, מן הכתוב בראשית מט, כד: "משם רועה אבן ישראל". שפירושהו שהקב"ה הוא אבן ישראל, והיא השכינה עיי"ש ברמב"ן משם ספר הבהיר. וכן תהלים קיח, כב: "אבן מאסו הבונים", הנדרש בכל מקום על השכינה. והיא נגד האבן הרעה המכסה עליה, הרמוז בפסוק באיוב כח, ג המובא למעלה "לכל תכלית הוא חוקר אבן אופל וצלמות", וכמ"ש בוהר מקץ קצג, א. דימוי האבן מתאים כאן לנף המדברי וכפי הנראה כוונתו כאן לדמות שהאבן הטוב אין לה אור מצד עצמה אלא מתנוצצת בכמה גוונים כפי האור המאיר בה).

ועלמא עלאה לא יהיב לה אלא כגוונא דאיהי קיימא.

אי איהי קיימא בנהירו דאפינ מתתא, הכי נהרין לה לעילא.

ואי איהי קיימא בעציבו, הא דינא לקבלא.

ג.

שמחת האדם מושך אצלו שמחה עליונה

כגוונא דא כתיב (תהלים ק, ב) עבדו את יי' בשמחה. חרווא דבר נש משיך לגביה חרווא אחרא עלאה (כמ"ש שבת ל, ב ופסחים קז, א: "שאינ השכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' אלא מתוך דבר שמחה של מצוה. ולפיכך אמרו ברכות לא, א: אין עומדים להתפלל לא מתוך עצבות וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה שנאמר ועתה קחו לי מנגן גו". ובוהר ויחי רטו, א: "תנא אמר רבי אלעזר אמר רבי אבא כתיב (תהלים ק) עבדו את יי' בשמחה באו לפניו ברננה לאפקא דלית פולחנא דקודשא בריך הוא אלא מנו חרוה דאמר רבי אלעזר לית שכינתא שריא מגו עצבות דכתיב (מלכים ב' ג) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן". ומביא הסבא רביה מוחס האדם להשראת השכינה אל יחס השכינה עצמה לבינה, כשם שהאדם על ידי שמחתו התחתונה מושך לו אור השכינה שהיא שמחה ווראי, כך השכינה עצמה כשהיא מאירה בשמחה מושכת לה אור הבינה. ויש לפסוק זה עצמו הסבר פנימי בוהר ויצא קסג, א: "דהא עלמא אחרא בתתאין ביתה ואיהי כי דינא

דעלמא, ולזמנין אקרי כגוונא דלעילא בכל אינון שמהן ועל אתר דא כתיב (שם ו) וינחם יי' ויתעצב אל לבו חרון אף יי', דהא באתר דא תליא דהא כל מה דלעילא כלא איהו בנהירו חיינ לכל סמרינ, ועל דא תנינ אין עצבות לפני המקום לפני דייקא ועל דא כתיב (תהלים ק) עבדו את יי' בשמחה באו לפניו ברננה, עבדו את יי' בשמחה לקביל עלמא עלאה באו לפניו ברננה לקביל עלמא תתאה". כלומר דשמחה הוא עצמו עולם הבינה הנמשך אל הרננה שהוא השכינה בזמני שמחה ובה אין עצב אלא בזמני עצב הוא נמצא במלכות בלבד. וכנגד זה ביאר בווהר ויחי רכט, ב שיש עבודת השחר בשמחה ועבודת הערב ברננה. ומה יעשה האדם בזמן שיש לו עצב מבואר בווהר תרומה קסה, ב בסוד שערי דמעות שמשותף עם צער השכינה ואז הקב"ה בכל צרתה לו צר. ובווהר ויקרא ה, א שתפלת התשובה היא בעצבות עד שעל ידי זה יעלה אל השמחה בדרך זו ביארו בווהר במדבר קית, א בסתירת עבדו את ה' ביראה או בשמחה, יראה בזמן החורבן ושמחה בזמן הגאולה. ובווהר אחרי מות נז, א – ב ביארו סתירה זו עצמה שהיראה הוא המלכות ובה נכנס כל הנכנס ואחר כך מגיע אל השמחה העליונה עליה.

ד.

כן למעלה כפי התעוררות השכינה ממשכה מלמעלה

הכי נמי, האי עלמא תתאה כגוונא דאיהי אתערת, הכי אמשיך מלעילא.

פרק ו: קול השופר צובע את האבן בגוונים עליונים

א.

ישראל מקדמים בשופר שהוא כולל דין ורחמים.

בגין כך מקדמי ישראל ואתערי בשופר קלא, דאיהו רזא דרחמי כליל באשא ומיא ורוחא (קול השופר כולל אש מים ורוח, שהם שלש אמות המבוארים בספר יצירה. עי' זוהר וירא קיד, א. יתרו פא, ב. רעיא מהימנא כי תצא רפג, א), ואתעביד חד.

ב.

השופר מכה באבן הטוב וצובע אותו בגווי הקול ומושך ככה מלמעלה.

וסלקא לעילא ובטש בהאי אבן טבא, ואצטבע מאינון גווינ דההוא קלא,

וכדין כמא דאתחזיאת הכי משיך מלעילא.

ג.

אז שורים עליה רחמים מלמעלה.

וכיון דאתתקנת בהאי קלא, רחמי נפקי מלעילא ושריין עלה, ואתכלילת מתתא ומלעילא.

ד.

אז מתערבב סטרא אחרא ואבן הטוב מאירה

וכדין אתערבב סטרא אחרא, אסתכל וחמי בנהירו דאנפין, ואתחלש תוקפיה, ולא יכיל לקטרגא.

והאי אבן טבא קיימא בנהירו בכל סטריין, בנהירו דלתתא ובנהירו דלעילא.

פרק ז: ביום הכיפורים מאיר האבן מלמעלה

א.

ביום הכיפורים מאיר האבן הטוב באור העליין

אימתי קיימא בנהירו דלעילא? הוי אימא ביומא דכפורי.

וכד אתי יומא דכפורי, ואתנהיר האי אבן טבא בנהירו דלעילא דמשיך מגו נהירו דלתתא, ואתערבב ההוא דלטורא.

ב.

ואז מתקנים שער לשלוח לאותו המדבר

כדין מתקנין ישראל לתתא חד שער לההוא מדברא תקיפא דאיהו שליטא עליה.

שיעורים

סוד המדבר לעומת הנהרות והימים

א.

נחזור בקצרה ובהבהרה על סדר הסיפור שלנו עד כאן ומזה נמשיך להשיג סוד התקיעות. רבי שמעון וחבריו יצאו לטייל שכן אין משיגים את סוד המועדים האלה כאשר תקועים בתוך מקומם אלא בנשימת אוויר צח. ובהיותם בטיול פגשו בסבא שהיה טיולו עמוק משלהם. שכן רבי שמעון וחבריו בשדה טיילו, בין היערות והעצים. ואילו אותו הסבא מן המדבר ממש בא. אמרו בוודאי זה יש לו מה ללמד אותנו, עכשיו שאנחנו בשדה במדרגה אחת של הפשטה מוכנים אנחנו למדרגה נוספת של הפשטה שנלמד מפי הסבא.

ב.

מהו ההבדל בין שדה למדבר וכיצד יש לו מדרגה נוספת של הפשטה ויציאה מן העיר? ניתן להשיג זאת כאשר נחזור אל ששת ימי בראשית, ונצייר את העולם גם היום אחרי שהוא משוכלל כפי שהוא יוצא מתוך התוהו. כי חלקים של התוהו עדיין מעורבים בעולם ואין העולם המיושב והמתוקן נבחן אלא כפי שהוא נערך אל אותם חלקי תוהו של העולם. וכך הוא כל עיקר ענין ראש השנה שהוא חידוש העולם (כמ"ש הסבא במאמרנו) ואם כן יש למצוא את המקום שבו הוא איננו בנוי בכדי לבנותו.

ג.

וכך לומדים אנחנו למשל כי ישנם שדים שנבראו בערב שבת בין השמשות, משמעות משל זה שכאילו נשאר עוד דברים לה' לברוא בעולם והוא התחיל לטפל בתיקונם והנה קדש היום ונשאר חצי גמורים, כמשל הדיוט שלפעמים נשאר דבר עשוי בחציו וכבר קדש השבת והוא נשאר בחצי חורבנו. (וכמו השיעורים שלי שיוצאים תמיד עם מעט החורבן שקדם להם ניכר בהם מטעם זה..)

ד.

התבוננות זו בחורבן שקדם לעולם ועוד רישומו ניכר בחלקיו איננו הכרה ברע וחסרון בלבד, אלא היא התבוננות נצרכת עבור הכרת העולם והכרת טובו של האל הבונה אותו, שכן אנחנו מברכים בכל יום 'לרוקע הארץ על המים', דהיינו ככל בוקר כאשר אנחנו מניחים רגלינו על הארץ אנחנו שמים לב שאין זה המצב הטבעי העצמי שיהיה ארץ יבשה, אלא נזכרים אנחנו ביום השלישי של ששת ימי בראשית שבו היה בתחילה הכל מים ועפר מעורב בחושך ותהום, עד שגזר ה' יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה. ועדיין היבשה כמו רקועה על המים שמתחת לארץ, ועדיין אנחנו מתפלאים בכל בוקר על שהארץ מקורקעת מתחתנו ואיננה צפה על פני המים.

ה.

וכאשר אנחנו הולכים לנהר וטובלים בו לטהרה קוראים אנחנו לנהר זה 'מקוה', כלומר נזכרים אנחנו את אותו היום השלישי שבו נקוו המים אל מקום אחד, המים האלה אינם קבועים ועומדים בנהר זה לנצח מאליהם אלא גבולים שגבל ה' בעולמו הם להפריד המים מן היבשה ולהקוות את המים למקום אחד, וכאילו עדיין המים האלה אינם 'שם דבר' בפני עצמם אלא פעולה, 'מקוה'. וודאי מה נעים ללכת למקוה בערבי שבתות ולזכור את הקיווי שקיוה ה' את המים למקום אחד ותראה היבשה, ואז עולים אנחנו מן המקוה לארץ יבשה ומרגישים את יבשותו ברגלינו ומכוונים אנחנו פסוק זה ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים כאשר ציוה הרב לוריא, ואומרים אם תשיב משבת רגלך, הרי לנו רגלים של שבת דורשים על אדמה יבשה והכל חידוש נפלא.

ו.

וכך הוא ביחס לכל העולם הבנוי המשוכלל השלם של היום השישי של הבריאה, אחר שהאדם רדה בארץ וכבש אותה ובנה בו ערים לטפו וגדרות צאן לצאנו, הנה נעשה העולם מיושב מאד, ויש שיאמרו מיושב מדי, זה העולם האנושי שבה האדם גומר את הסידור הזה של מעשה בראשית ומביא מכל סוגי החורבן והחיסרון בניינים משוכללים יותר ויותר. אבל לפעמים בהיותו בעיר הוא שוכח כי פעם לא היה כאן עיר, וכי מתחת לכל גורדי השחקים נמצא עוד אדמה פשוטה שחידוש שהיא יבשה והמים נקוו ממנה. וזה השכחה גורמת לו שלא ידע כבר גם כיצד לבנות ערים חדשות כאשר יצטרך אליהם כי הוא מדמייך שהכל היה הוה ויהיה תמיד וכאילו נולד על הקומה השש עשרה ואיננו יודע לבנות את

ט"ו הקומות הנצרכות בכדי שיהיה קומה שש עשרה.

ז.

לכן יוצא האדם הרגיש לכך ורוצה לדעת סוד מעשה בראשית בשביתת השבת שלו, והוא מרגיש שבתוך העיר איננו יכול לקבל את השבת בשום אופן, כי כולם חיים בקומות גבוהות מדי. ואמר הוא לכה דודי נצא השדה לקראת שבת המלכה, הוא יוצא מן העיר אל השדות ואל היערות וההרים והוא מרגיש שם את מעשה בראשית בטרם היה בו אדם, ואם הוא רוצה שיהיה לו זה בממשות בגופו הרי הוא יוצא בגופו כפי שנהג הרב לוריא. ואם די לו בהתבוננות נפשית מופשטת הוא מתבונן בשדות אלה במחשבתו כפי שנהג הרב קורדיברו, והענין אחת הוא ביניהם. ולשדה כזו יצא כאן רשב"י לטייל.

ח.

אך כל המשחק בין העיר והשדה איננו כי אם משחק בין החצי הראשון של היום השישי לחצי השני, ולכן הוא מתאים ליום השישי. אבל האדם הרוצה להעמיק יותר כלומר להגביה עצמו יותר על ידי ירידתו לקומות יותר יסודיות של הבריאה, איננו יכול להישאר ביום השישי בלבד. חוזר הוא ליום השלישי שבו פתחתנו. והנה הוא מתבונן כי ביום השלישי נעשה ארץ יבשה. ואכן זה עצמו הוא כבר ישוב וחדוש גדול, והים איננו מקום ישוב כלל, יש יורדי הים באניות והם מחפשים את השראת המקום שלפני שהיה בכלל ארץ יבשה, וכמו טובלי המים בערב שבת, כמו רבה בר בר חנה שהיה מרבה לשוחח עם נחותי ימא, כמו המכוונים בתחילת חודש אלול בפסוק הנותן בים דרך.

ט.

אך נשאר לנו עוד התבוננות בתוך היבשה עצמה. כי אם יסתלקו כל המים מן היבשה אל מקום אחד ויהיה פירוד גמור בין הים ליבשה הרי גם היא לא תצלח, כי לא יהיה שום דשא ושום עץ בעולם ואין בני אדם יכולים לחיות בעולם בלי מים. ולפיכך הוכפלו מעשי היום השלישי, באותו היום שבו הופרד המים מן היבשה גם חוברו המים והיבשה ביחד. ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא. והדבר ידוע שאין הדשא גדל אלא על ידי המים, ואכן חלק זה של המים שנשארו בתוך היבשה נעלם עניינו בכל הסדר הראשון של ששת ימי בראשית, עד שבא הפרשה השנייה של תולדות השמים והארץ והשלימו. כי אם נאמר שביום השני נבראו הימים והיבשה, לא נאמר מתי נבראו הגשמים היורדים שוב מן השמים ומשקים

את הארץ, והמים העולים כמו אד מן התהום ומשקים את הדשאים, והנהרות היוצאים מן ההרים או ממקומות נעלמים ועל גדוטיהם גדלים פירות ואילנות מכל הסוגים ואף בני אדם בונים את רוב עריהם על הנהרות. כנאמר (במזמור שאומרים בליל ראש השנה בהתלהבות) כי הוא על ימים יסדה, ועל נהרות יכוננה.

י.

ובאמת שיש כאן מה להתבונן, כי כנראה שבענין זה של המים שנשארו באדמה הוא המקום שבו נרמז עיקר המקום של האדם שהוא עדיין צריך לשכלל את מעשה בראשית. כי זהו העבודה שהיה אדם הראשון צריך לעשות כדי שימטיר ה' על הארץ. וזהו עיקר העבודה בפשט וסוד שלה לגרום שיהיה מטר על פני האדמה כנאמר בפרשת והיה אם שמוע. ואמנם יש לראות שיש מטר ויש נהרות. והעבודה הזו התלויה ברמז המטר הוא בעיקר העבודה שאחר שנתגרש האדם מגן עדן, וגם הוא העבודה שמיוחדת לארץ ישראל. אבל בגן עדן עצמו, וכן במצרים שנקרא כגן ה' כארץ מצרים, לא היה עיקר העבודה בהורדת המטר אלא הנהרות שיצאו מגן עדן עלו והשקו את הארץ מאליה. וכל הסדר הזה צריך תלמוד היטב ולא נתברר כעת לגמרי.

יא.

ועל כל פנים הברור לנו כעת, כי גם היבשה איננה תיקון שלם ואדרבה, במקום שיש 'רק' יבשה ואין שם שום חזרה של המים לתוכו הוא המקום החרוב ביותר. וזהו המקום שנמצא בדרך בין ארץ מצרים לארץ ישראל. וגם בעוד הרבה מקומות. וזהו המדבר. המדבר הוא המקום בארץ שאיננו כי אם יבשה ואין בו אפילו התיקון הזה שלפעמים הוא מצד מעשי ה' כמו בגן עדן ולפעמים הוא מצד מעשי האדם כמו בארץ ישראל, שהוא תיקון המטר והנהרות. ואילו המדבר הוא המקום הכי חרוב כי הוא כמו עומד בחצי היום השלישי אחר שהופרד המים מן היבשה ועוד לא צמח שום אילן או דשא או נמשך שום נהר מגן עדן או הוריד האדם גשם. ואם כן אם האדם רוצה להתחיל את עבודתו מן ההתחלה, חייב הוא לחזור אל המדבר.

יב.

וכן אמר הרב חיים וויטאל שיש בארץ (כלומר בבחינה הכי חיצונית של ההיכלות של העולם לאפוקי הלבושים והגופות והנשמות) ד' מדרגות שהם בית עיר שדה

מדבר. הבית הוא הכי פנימי כמו יוד של השם הכי מתוקן. העיר כמו ה"א של השם הבינה. ושני אלה כמו מיוחדים כי העיר מלא בתים. ומעבר לעיר יש מגרש ושדה, שהוא האות ו"ו ובו עצים הרמוזים בו. ומעבר לכל זה יש מדבר שהוא האות ה"א בטרם קיבלה שום עץ. ונמצא הוא חיצוניות שבחיצוניות. ולדרכנו החיצוניות כאן הוא כלומר הבסיסי ביותר בטרם נוצר שום תיקון, ואשר לבנין צריכים לחזור אליו. והוא עמוק יותר מערב שבת כי בו אכן חוזרים אל השדה להכניס ממנה אל חקל תפוחין קדישין וזה מספיק לתשובת השביעי של השבת הקטן אבל לתשובת השביעי הגדול של חודש תשרי יש לחזור עד המדבר.

ביאור מעשי המרגלים 'היש בה עץ' - 'סר צילם'.

יג.

וראה כי כאשר שלח משה את המרגלים לטייל בארץ ישראל ולבדוק את עניינה מה שאל אותם 'היש בה עץ אם אין'. ומה הדגשת העץ שאלו כל המפרשים, אך בהתבוננות הפשוטה שלנו הרווחנו את המשמעות הממשית של זה. ישראל היו במדבר, והמאפיין העיקרי של המדבר הם שני דברים, האחד שאין בה מים והשני שאין בה עצים. והא תליא. כמו כאשר הגיעו אילימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים. יש מעיינות ויש עצים. והנה על הנהרות של ארץ ישראל לא שאל משה ואפשר שזה כפי שהסביר שארץ ישראל איננה כארץ מצרים והיא שותה ממי גשמים בעיקרה. אבל לפי שהם עולים מן המדבר ממילא אמר להם תשימו לב לענין הראשון שבו התייחדה מעלת הארץ על המדבר, יש בה עצים!

יד.

וכאשר חזרו המרגלים ודיברו על פירות הארץ הטובים אבל אנשיה קשים, אמרו יהושע וכלב 'סר צילם מעליהם'. כלומר, הנה כל מעלת האנשים האלה לפי שהם אוכלים פירות אלה הניתנים לה על ידי עצים אלה המגינים עליהם מפני השמש הקופחת במדבר. אבל כאשר ירצה ה' הנה 'סר צילם מעליהם', כמו חזרו אל המדבר, ובמדבר אין להם מעלה עלינו הנה אנחנו גם במדבר ואדרכה הנה אנחנו שרדנו במדבר ויודעים להתנהג בו, וה' איתנו אל תיראום.

טו.

וכאשר נכנסו לארץ ציוה עליהם משה לשבת בסוכות המדבר כל שנה כאשר

יגיעו לחגוג את חג החודש השביעי, כלומר יזכרו את מעלת המדבר שבו אין צל, וכיצד הגיעו לארץ ובו צל, אך בכדי לחוש בטובה זו יש לצאת אל הסוכות שבמדבר. ואלה הסוכות הם כמו הסוכות שעשו לאיש עתי ששלח את השעיר במדבר, להגן עליו מפני החמה, והנה לצל סוכה זו שהוא צל הקב"ה, היפך סר צילם, חוזר הסבא עכשיו, וחוזרים אנחנו לבאר את טעם חזרתו ולפרש את דבריו על השופר הנובעים מזה כראוי.

פלאי טעמי השהייה במדבר והחזרה לעיר

טז.

כבר דיברנו בארוכה על ההיפוך הגדול שהסבא נותן לטעם שהייתו במדבר. כי בעוד לפי פשט הענין יוצאים אל המדבר מטעם היותו כביכול מקום יותר טהור בלא מפריעי העיר להתבודד בדביקות התורה. הרי הסבא מפרש בדיוק להיפך, כי יוצאים אל המדבר לפי ששם הוא מקום החורבן והנחש והקליפה, ואין ריווח בהשגת התורה אלא מתוך חושך הנחש. ולא נחזור כעת על הדרכים הרבות שהלכנו בהם להדגיש ולבאר את הפלא הזה. אבל צריכים אנחנו לשים על ליבנו את היות המדבר הזה גם מקום התורה וגם מקום קטרוג הנחש, ולבאר היחס בין זה לבין החודש השביעי, שגם בו אותו כפילות, שראש השנה הוא יום תביעת השטן ויבא גם השטן בתוכה, ועל קטרוג הזה של מידת הדין והשטן עומד אחד מעיקרי דרכי היום הזה. ומצד שני הוא בוודאי פתיחה אל החודש הקדוש של תשרי, ובו ניתנו לוחות שניות, ושופר של ראש השנה הוא שופר של מתן תורה, ובוודאי אין לחשוב שעיקר חגי החודש המופלא הזה אינם כי אם בריחה מן השטן וקטרוג הדין. (וראה כיצד הפוכים הדברים ביציאה אל המדבר הפשט קדוש והסוד להכניע הנחש ואילו בתשרי נדמה לרוב כי הפשוט להכניע הנחש אבל הסוד מתוק וקדוש. אך הם ענין אחד מופיע בגווניו).

יז.

הפלא השני בזה הוא השאלה שכבר שאל רבי שמעון את הסבא, אם כל כך טוב להיות במדבר להתבודד שם בתורה עם החברים האהובים שהתורה מתפרשת ומאירה להם שם, למה לחזור אל העיר. והנה גם פה נמצא פשט פשוט, כי אכן ללימוד התורה אפשר להתבודד, ולצאת מן העיר. אבל עדיין המצוות מחייבות אותך, וחובות העיר והמשפחה מחייבות אותך. והנה חודש השביעי

הוא חודש של מצוות בפועל יותר משהוא חודש של תורה, והלכה הנהוגה לנו הוא שאין לימוד התורה דוחה מצות עשה עוברת. ונמצא גם החכם שיכול לצאת במשך ימות השנה מביתו להתבודד בתורה והוא פטור מן התפלה וכו', איננו פטור ממצוות הזמניות כמו תקיעת שופר וישיבה בסוכה, ומצוות אלה חייב הוא בעל כרחו לקיים בפועל, ומסתמא גם בני ביתו מחכים עליו שיחזור לקראת החגים, כפי שמצינו בגמרא מאמוראים שהיו חוזרים לביתם לקראת יום הכיפורים ובוודאי היו חוזרים לשהות את חג הסוכות עם משפחתם. וכלל הענין הוא בלשון ההלכה שקיום מצוות זמניות דוחה את לימוד התורה. אבל 'דחיה' כזו משאיר אותנו עם טעם של 'נדחה', ולא מיתוק ואור.

פנימיות קודם לחיצוניות

יח.

וכבר היה אפשר להמתיק סוד באותו הענין, שהם הלכו במדבר כדי לברר לעצמם את התורה 'של' אותם המצוות שהולכים הם לקיים בעיר. וכמו שאמר הסבא שאלה הסודות של השביעי 'אתנהיר לן במדברא', והוא משרשר את כל סדר החודש וכנראה עסק בכל כוונות החודש כבר במדבר בטרם באו אל העיר לקיים את המעשים השייכים לאותם הכוונות. וכענין לימוד קודם למעשה או הכנה לתפלה שבתחילה עושה את כל העבודה הפנימית ושוב משרשר את העבודה אל החיצוניות, ושם אינו חייב מדרגה כזו של ריכוז והוא יכול לעשות זאת בתוך העיר. וגם זה איננו מספיק לפי הסוד שאמרנו שעיקר ההליכה במדבר הוא למצוא שם את הנחש ולא להתרכז ולהתבודד, ואם כן בוודאי מתאים להכניע את הנחש בעיקרו בתוך העיר כאשר בא להתייצב בראש השנה ובאותו המעשים, ואכן ככה עושים.

יט.

[והרב אריז"ל פירש בטעם שני ימי ראש השנה שהם פנימית וחיצוניות ופירש כי יום הראשון של הפנימיות יש בו יותר דין לפי ששם אמיתת הדין, ואילו לא תיקננו את הענין בפנימיות לא נוכל להעלות גם את החיצוניות ביום השני. וזה באמת סדר עבודה כפי שהצענו כאן, שמקודם נכנסים אל הריכוז הפנימי של המדבר ומבררים את הנחש בעצמו, ושוב אפשר לחזור אל החיצוניות ומכיון שכבר התדבק בחוזק בפנימיות כבר איננו נזקק להיות באותו מדרגה נראית

בהיותו מתקן את החיצוניות שנעשה כבר על ידי המשכה של אותו הדבר שעשה בפנימיות אל החוץ. והנה זה סדר עבודה אמיתי אך עדיין כמדומה לי שאיננו כל הענין כאו.

המקום והזמן

ב.

אלא שנראה מתוך דברי הסבא שהענין הוא בהיפוך, ואולי הוא מצטרף עם הקודם. כי אכן אין שום התבוננות אמיתית אלא על ידי חזרה אל הקרקע. כלומר מה שהוא קורא לחזור אל התוהו ואל הנחש של המדבר. אלא שהשאלה הוא איפה ואיך ומתי מוצאים את הקרקע הזו. והנה העולם מתחלק בכמה אופנים בזמן ובמקום וכו'. ודרך כלל הזמן והמקום לכל אחד יש לו מעלה, כי המקום זמין בכל מקום ואין צורך לחכות שיהיה יום הכיפורים בכדי ללכת אל מקום המדבר שבו סודו, אבל יש לו הגבלה זו שצריך שצריך ללכת אל המקום. ואילו הזמן יש לו חסרון שהוא מוגבל בזמן וזה חיסרון גדול למבקש השגה אמיתית כי הרבה פעמים אנחנו נתונים תחת הזמן ומה אם בדיוק ביום הכיפורים יש לאדם מחלה ואין לו מוחין נכונים הרי בהכרח פספס את האור של הזמן בשנה זו, אבל מצד שני יש לו מעלה שאין צריך ללכת למקום ולפעמים המקום נחרב או בלתי זמין. וכבר דיברנו פעם אצל ענין הפורים כי בזמן המקדש היה עיקר הדגש על קדושת זמן וקמת ועלית אל המקום, כי היינו בני חורים והיו מקומות הקדושים בידינו והיה באפשר לנו לגשת אליהם בכל מקום כפי ההתעוררות. אבל כאשר גלינו ואין הברירה בידינו להיות במקום כרצוננו וגם חרבו כל מועדי אל בארץ, עבר עיקר דרכי מבקשי ה' לראות את השכינה מקדושת המקום אל קדושת הזמנים, ומוצאים אנחנו אותו במועדי אל של הזמן אפילו בחוץ לארץ ובכל מקום שהוא.

כא.

ונמצא בהיות הסבא מחפש השגת תורה אמיתית הלך אל המקום שבו ניתנה תורה והוא המדבר ובו מקום הנחש שהוא סוד הטעם של השגת התורה שם. אבל כפי שאי אפשר לגור במדבר תמיד, וכך בהגיע הזמן הנכון אין צריכים לזה. וזה יהיה ביאור לשוננו 'והשתא הוא שליט', כלומר הנחש עכשיו שולט ב'השתא', בזמן, ואין צורך לשהות במדבר אלא אותו העבודה ניתנת להשגה בעיר להיות

שזה הזמן הנכון. וכך הוא אומר בהמשך אצל ענין השעיר שביום הכיפורים נעשה התיקון הזה בכל שנה ושנה אע"פ שאין כהן ואין מקדש ואין שעיר, כי עיצומו של יום מתקן את מה שמקום המדבר ומעשה השעיר היה מתקן.

כב.

סיכום מה שהגענו עד כאן, שישנו התחדשות של העולם מן התוהו, ובהתחדשות זו אפשר לגעת על ידי הליכה אל קצה העולם הבנוי בשדה ובמדבר. ואפשר לגעת בו על ידי שהזמן שבו התחדשות העולם מגיע אלינו. הזמן הזה הוא ראש השנה. ובו אין צריך ללכת לשום שדה ולשום מדבר כי במקום אשר אתה שם מגיע הזמן הזה ומחדש את העולם. פה פתאום מתעוררת שאלה גדולה הגורמת לדין עצום. אם אין התחדשות העולם אלא מן התוהו, מה נעשה עם התוהו הזה, כיצד באמת יוצרים מרע טוב, ואנחנו חשבנו שנכנסים אנחנו לחודש קדוש ופתאום ניצב בפנינו השטן, ומה נעשה נתעלם ממנו, נדחה אותו, נבלבל אותו, זהו הציר שעליו נסובים כל העבודות השונות של החודש הזה.